

חוברת לימוד עצמי

מגלות עשרת

השבטים

ועד חורבן ירושלים

דודי זינגר

הקדמה :

צפה בסרטון:

גלות עשרת השבטים

קראה את הקטע וענה על השאלות:

לאורך השנים התלבטו ממלכות ישראל ויהודה לצד איזו אימפריה להצטרף,

בתקופה בה אנו עוסקים מלך באשור תגלת-פלאסר השלישי, שהרחיב את שטחי שלטונו מגבול מצרים ועד טורקיה. הוא הנהיג שיטת כיבוש והגליה, שיטה שנעשתה לסימן המובהק ביותר של הכיבוש האשורי.

האשורים גזרו עונש גלות לאוכלוסייה של מדינה שהכירה תחילה במרות אשור ואחר-כך מרדה בה.

בשנת 734 לפנה"ס ערך תגלת-פלאסר מסע כיבושים לאורך החוף מצור ועד עזה. באותו זמן כורת פקח בן רמליהו, מלך ישראל, ברית עם ארם לתקוף את אחז, מלך יהודה.

אחז מלך יהודה פונה לעזרת מלך אשור, וזה כובש את ארם ואת צפון ממלכת ישראל: הגליל העליון וחלקים בעבר-הירדן.

מספר המוגלים מן הגליל, לפי מקורות אשוריים היו 13,520. מסתבר, כישלונה של המדיניות האנטי-אשורית שנקט בה פקח, הביא את העם להחלטה להדיח אותו מהמלכות והמליכו עליהם את הושע בן אלה.

חורבן ממלכת ישראל וגלות עשרת השבטים מתוארים בתנ"ך בספר מלכים ב יז, בפרק זה מתוארים האירועים שהתרחשו בשנים האחרונות לקיומה של ממלכת ישראל, בימי מלכותו של הושע בן אלה. הושע היה משועבד למלך אשור ושילם לו מסים. בתמיכתה של מצרים, החליט הושע למרוד באשור.

בתגובה, עלה הצבא האשורי וצר על שומרון, בירתה של ממלכת ישראל.
כשהעיר נפלה, הוגלו תושביה לאשור, יחד עם שאר תושבי הממלכה.

תפיסת הגלות כעונש על הפרת ברית משותפת לכל עמי המזרח הקדום,
ומופיעה בתנ"ך פעמים רבות.

השיטה של הגליה המונית החלישה מוקדי מרידה ובטלה מסגרות לאומיות.
עקירה וניתוק מהמולדת, היה בהן כדי להחליש את הרגש הלאומי של הגולים
ואת הזיקה למולדתם וע"י כך הקשו על האפשרות לתקומה לאומית-מדינית.
ההגליה לא הייתה כנראה טוטלית, אך בהגליית המנהיגים ואנשי המקצועות
החשובים היה כדי להנחית מכה קשה על העם. הגליית חלק קטן, אך חשוב,
מן האוכלוסייה נתנה בידי השלטון בני ערובה, והרתיעה את קרובי הגולים
מלמרוד. הגולים ספקו כוח אדם לכוחות הצבא האשורי וכוחות עבודה לבנין
ומלאכה, וכן חומר אנושי לאכלוס ערים אשוריות חדשות, וליישוב חבלי ארץ
נטושים או שוממים והכשרתם לחקלאות.

בהמשך הפרק מסופר שמלך אשור הביא לארץ עמים שונים מרחבי האימפריה
שלו והושיב אותם בשטח שהתפנה מתושבים.

אריות טרפו כמה מהמתיישבים החדשים בארץ, והם הסיקו שאלוהי הארץ זועם
על שאינם עובדים אותו. מלך אשור הורה להחזיר מהגלות כוהן שילמד אותם
כיצד עובדים את ה' והם החלו לעבוד אותו, אולם עבודתם את ה' הייתה
מעוותת: הם עבדו את ה' והמשיכו לעבוד את האלים שלהם.

שאלות:

1) א) מדוע כבש מלך אשור את ממלכת ישראל?

ב) מדוע הוחלף המלך פקח במלך הושע?

2) א) מדוע הוגלתה ממלכת ישראל בימי המלך הושע?

ב) מדוע ממלכת אשור השתמשה בשיטת ההגליה כנגד ממלכות שאותם

כבשו?

3) מדוע העמים שהחליפו את ממלכת ישראל החלו לעבוד את ה'?

לאן נעלמו עשרת השבטים

מחפשים אחר הרפתקה? אולי רוצים לפתור איזו תעלומה מסתורית שתשנה את העולם? מה דעתכם לצאת לחיפוש אחר שבטים עלומים שיכולים להגדיל את מספר היהודים בעולם במאות אחוזים?

השבוע קראתי על חשיפה של שבט קטן אי-שם ביערות האמזונאס בברזיל. לשבט אין כל קשר עם העולם המודרני: אין להם מכונת כביסה או תנור חשמל, ומי מדבר על טלפון או אינטרנט.

הדבר גרם לי לחשוב על עשרת השבטים. אותו חלק גדול מעם ישראל שעזב את הארץ לפני מאות שנים. היכן הם נמצאים היום? האם נגלה אותם יום אחד כשהם מתחבאים אי-שם במעבה הג'ונגל או בערבות האינסופיות של המדבר?

סיפורים של שבטים

כמו כל סיפור עצוב, גם סיפורם של עשרת השבטים האבודים החל כאשר בעם ישראל פרץ סכסוך חמור. כתוצאה מהסכסוך העם התחלק לשני חלקים, ולכל חלק מלך משלו. חלק אחד נקרא בשם 'מלכות יהודה'. חלק זה מנה בעיקר שני שבטים. החלק השני נקרא ממלכת ישראל, שהרכיב את רובו של עם ישראל.

כ-133 שנה לפני חורבן בית המקדש הראשון, תקף מלך אשור את ממלכת ישראל והכניע אותה. לאחר-מכן הוא שבה את כל התושבים והביא אותם לאשור.

להיכן בדיוק הוגלו עשרת השבטים? ובכן, התנ"ך מביא את שמות ההרים: חלח וחבור, נהר גוזן וערי מדי. אך אל תמהרו לחפש את שמות ערים אלו בשירות המפות של גוגל שכן עד היום החוקרים לא הגיעו לכלל הסכמה היכן בדיוק ממוקמות ערים עתיקות אלו.

במדרש ובתלמוד נאמר:

"לשלושה מקומות גלו ישראל – אחד לפני מנהר סמבטיון, אחד כיסה הענן ואחד לדפני של אנטוכיא." (תלמוד ירושלמי, מסכת סנהדרין פרק י.).

נהר סמבטיון אף הוא יוצק נוסף של מסתורין לעניין, שכן על פי המסורת מדובר בנהר קסם בו לא זורמים מים אלא חול ואבנים בלבד. הסמבטיון במשך כל השבוע אך נח ביום השבת. לפי מדרש זה, השבטים שנמצאים מעבר לנהר הסמבטיון, לא יכולים לצאת ממקומם שכן חציית הנהר כרוכה בחילול שבת ואילו הם עדיין שומרים את המסורת אותה הביאו מארץ ישראל.

בימינו: מנהגים ומסורות שהשתמרו במשך שנות דור

בעידן המודרני, נפוצו סיפורים על שבטים שונים ברחבי העולם השומרים מצוות המזכירים את מצוותינו אנו. ניקח לדוגמה בני עדה בשם 'למבה' (עליה קראתי היום לראשונה). הם מאמינים באל אחד, שומרים את השבת, לא אוכלים חזיר או בשר בחלב, מלים את בניהם ומתחתנים רק בינם לבין עצמם. האם הם אכן צאצאי עשרת השבטים האבודים, או אולי הם צאצאים לאנשי ממלכת יהודה שהגיעו איכשהו לאיזור אפריקה למטרות מסחר?

ישנם ארגונים הפועלים במרץ כדי לאתר את בני עשרת השבטים ואף להעלות אותם לארץ. ארגון אחד פועל בקרב קבוצה המכנה את עצמה 'בני מנשה' ועל פי המסורת שבידם הם שייכים לשבט מנשה. כאן, הדמיון ביניהם לעם ישראל אף מדהים יותר. הנה תפילה אחת שהכנינו היו אומרים ולה דמיון מפתיע לתפילותינו אנו (הטקסט מתוך ויקיפדיה):

"ענני ענני השוכן בהר המוריה, ענני ענני השוכן בים סוף הידוע, ענני ענני השוכן בהר סיני, ענני ענני השוכן בהר ציון..."

חברים רבים בקבוצה זו עלו לארץ ועברו גיור (הגיור נדרש בשל העובדה שלאחר שנים רבות כל-כך לא ניתן לוודא במאת האחוזים שלא אירעה התבוללות והם אכן יהודים כהלכה).

אחרים טוענים כי שבטים שונים באפגניסטן, בהם כאלו שהפכו להיות לוחמים בארגוני טרור כמו אל-קאעידה, הם אלו שבאים מעשרת השבטים. נראה שכמעט לכל אומה בעולם יש מסורת כלשהי שהם משתייכים לאותם עשרה שבטים עלומים...

מתי ישובו עשרת השבטים

בקניות, הפיוטים המבכים את האסונות שאירעו לעם ישראל הנאמרים בתשעה באב, מובא דו-שיח בין 'שומרון' (עשרת השבטים) ל'אהליבה' (מלכות יהודה), כשכל אחת מהם טוענת שהיא סבלה יותר. 'שומרון' מבכה על כך שבניה הוגלו ועזבו את הארץ ועל כך שממלכתה, בניגוד לממלכת יהודה, לא האריכה ימים. על כך 'אהליבה' משיבה לה כי היסורים שעברו עליה גרועים יותר.

הקינה נחתמת בתפילה לאלוקים:

"החומל על דל, חמול על דלותם, וראה שוממותם ואורך גלותם, ואל תקצוף עד מאוד וראה שפלותם, ואל לעד תזכור עונם וסכלותם; רפא נא את שברם ונחם אבלותם, כי אתה סברם ואתה אילותם, חדש ימינו כימי קדמוני, לכו נא ונשובה כי נחם אד-ני, ולא תאמר ציון עזבני אד-ני".

אכן, התלמוד מביא את דעתם של התנאים כי בסופו של דבר, עם ביאת המשיח ושיבת כל עם ישראל לארצו, ישובו גם עשרת השבטים אל הארץ.

עד אז, נצטרך להסתפק בידיעות על שבטים נידחים באמזונאס שיציתו את דמיונו על אותם בני-דודים נידחים האפופים במסתורין.

שאלות:

4 (א) לאן נעלמו עשרת השבטים?

ב) מה המיוחד בנהר סמבטיון?

ג) מה המיוחד בעדת למבה?

ד) מתי יחזרו עשרת השבטים?

מצור המלך סנחריב על ירושלים

צפה סרטון מנסרת סנחריב מכון מגלי"ם . וענה על השאלות.

(5) מה התגלה בשנת 1830 בצפון עירק בארמונו של המלך סנחריב בנינוה?

(6) כיצד מציג את עצמו המלך סנחריב?

(7) א. כיצד מתאר המלך סנחריב את כיבוד הערים בממלכת יהודה?

ב. כיצד מתוארים כיבושי סנחריב בספר מלכים ב'?

(8) א. כיצד מתואר תשלום המס ששלח המלך חזקיהו למלך סנחריב במנסרה?

ב. כיצד מתואר תשלום המס ששלח המלך חזקיהו למלך סנחריב בספר מלכים ב'?

(9) א) כיצד מתאר המלך סנחריב את גורל ירושלים במנסרה?

ב) מה המיוחד בתיאור זה, לדעת החוקרים?

ג) בניגוד לכישלון כיבוש ירושלים הצליח סנחריב להחריב ערים רבות

בממלכת יהודה, 5 מהן מופיעות במפה שבסרטון? (דקה 2:54).

ציין את שמותיהם.

(9) לפי המתואר בתנ"ך מה הייתה הסיבה לכישלון של המלך סנחריב?

(10) לסיכום: מה היה הגורם הרוחני לכישלון המלך סנחריב? ומה היה הגורם הגשמי?

רפורמות המלך חזקיהו

במה

הבמה, הינו אתר המיועד להקרבת קורבנות, מקום מוגבה בדרך כלל, הכולל מזבח. המושג משמש בתורה ככינוי לאתרי פולחן של עבודה זרה, אתרים שכללו גם פסל ומצבה בשאר ספרי המקרא המושג מופיע גם בהקשר של אתרים מחוץ לבית המקדש ששימשו את עם ישראל להקרבת קורבנות לה'.

הקרבת הקורבנות בבמה הייתה מותרת על פי ההלכה בתקופות מסוימות, ולאחר שנבנה בית המקדש בירושלים נאסרה כליל.

כתובים מציינים שהאיסור הופר כמעט לכל אורך תקופת בית המקדש הראשון. הפסוק "רק הבמות לא סרו, עוד העם מזבחים ומקטרים בבמות", חוזר ונשנה בספר מלכים בפרשיות הסיכום של רוב מלכי יהודה, ומודגש בכתובים שמדובר בבמות להקרבת קורבנות לה', אלא שהוקמו מחוץ למקדש.

הסיבה להפרת החזרת ונשנית של האיסור הייתה מתוך הרגל, מן הימים שבהם היה הדבר מותר, ותחושה של צורך עז בהקרבת קורבנות. יש מציינים גורם נוסף לדבר, ולהימנעותם של מלכים אחרים מאכיפת האיסור: מכיוון שהבמות הוקמו לשם ה' - אסור היה להרוס אותן.

שני המלכים היחידים שעליהם נאמר שעסקו בהפסקת ההקרבה בבמות הם המלך חזקיהו והמלך יאשיהו בשלהי ימי הבית הראשון.

חזקיהו עורך רפורמה פולחנית ומבטל את עבודת הבמות תוך ריכוז הפולחן בירושלים. חזקיהו הסיר את הבמות ממספר סיבות:

א. סיבה דתית: הסרת הבמות נועדה למנוע מצב שבו נכנסים לבמות שברחי יהודה יסודות פולחניים אליליים.

ב. סיבה מדינית: לקראת מרידה עתידית באשור, חזקיהו ביקש לכפות על תושבי ערי השדה ביהודה את תלותם במקדש המרכזי וכך להגביר את זיקתם לשלטונו ולעיר ירושלים.

ג. סיבה לאומית: ביטול הבמות והיסודות האליליים מעורר רגשות לאומיים-היסטוריים הגורמים לאחדותה הלאומית הפנימית של יהודה.

בנוסף הוא השמיד את נחש הנחושת שהכין משה: נחש נחושת זה, שהכין משה בתקופת הנדודים במדבר, הפך במרוצת הדורות לחפץ פולחני אלילי (פולחן הנחש האילי רוח במזרח הקדום) ולכן השמידו חזקיהו.

מרד המלך חזקיהו באשור

חזקיהו פותח במרד באשור, ומכה את הפלישתים בתור פתיחה למרד. הפלישתים היו בני חסות של האשורים וחזקיהו מנצל את חולשתם וכובש אותם על מנת להרחיב את גבולות ממלכתו.

כמו כן, במהלך חגיגות הפסח בירושלים, חזקיהו מזמין גם את נציגים ממלכת ישראל שלא הוגלו לאשור וזאת שוב על מנת לנסות ולהשליט את מרותו גם עליהם. סנחריב, המלך האשורי, היה טרוד בדיכוי מרידות בבבל והדבר אפשר לחזקיהו לבצע את כיבושיו באזור ארץ ישראל.

שתי עובדות שחזקו את חזקיהו באותה התקופה היו:

במצרים עולה שושלת חדשה של מלכים שמבטיחה ליהודה עזרה אם תמרוד באשור.

באשור ישנם זעזועים פוליטיים עם מותו של סרגון השני בקרב ועליית בנו סנחריב למלוכה. חילופי מלכים שימשו הזדמנות לעמים הכבושים לנצל את חוסר היציבות הזמני ולמרוד. כך גם חזקיהו, שעמד בראש ברית אנטי-אשורית.

סנחריב עולה על יהודה ויהודה נכנעת.

חזקיהו שולח משלחת כניעה לסנחריב (שיושב בלכיש) ומציע תשלום מס כהבעת כניעה למלך האשורי. סנחריב אכן קונס את חזקיהו בסכום גבוה מאוד וחזקיהו נאלץ לתת את כל הכסף שבבית המקדש, את כל אוצרות בית המלך, את כל דלתות היכל ה' ואת האמנות (העמודים מצופי הזהב הסומכים את תקרת המקדש).

המלך חזקיהו מיהר להיכנע מאחר שראה את חורבן ערי מבצר רבות ביהודה והגליית תושביהן שנעשו כחלק ממסע סנחריב ומלחמתו כנגד ממלכת יהודה כנקמה על המרד.

מצרים לא עמדה לעזרתו של המלך חזקיהו והעדיפה להחזיר את החיילים ששלחו לסייעו במלחמה כנגד אשור.

שאלות:

- 11) מה היו הרפורמות הדתיות שעשה המלך חזקיהו?
- 12) מדוע פעל המלך חזקיהו לביטול הבמות?
- 13) מדוע לדעתך חשב המלך חזקיהו שנכון למרוד באשור, למרות שידע מה היו תוצאות המרד של ממלכת ישראל באשור?
- 14) מדוע המלך חזקיהו מיהר להיכנע?
- א) אלו 2 פעולות עשה חזקיהו אשר נתפסו כהתנגדות ומרידה באשור?
- ב) מדוע מיהר המלך חזקיהו להיכנע?
- 15) צפה בסרטון.

- א) ותאר את כוחה ועוצמתה של צבא אשור.
- ב) איזו פעולה עשו האשורים במטרה להחליש את ידי היהודים ולהפחידם?

נאום רבשקה

סנחריב מלך אשור לא מסתפק בקנס, ושולח את צבאו לירושלים על מנת להכניע ולהגלות את תושבי יהודה.

נאומי שליחי סנחריב בפני חזקיהו ותושבי ירושלים הנצורים

סנחריב שלח שלושה שליחים ליהודה: תרתן (משנה למלך), רב סריס (מפקד סריסי המלך) ורבשקה (פקיד בדרג גבוה ביותר בממלכה האשורית).

חזקיהו שולח לקראתם את שליחיו בכדי שישאו ויתנו איתו על תנאי הכניעה.

נאום רבשקה הראשון

רבשקה עומד על גבעה ממנה יכולים תושבי ירושלים לשמוע את דבריו ונושא נאום שמטרתו לגרום לשבירת המורל בקרב תושבי ירושלים הנצורים ולהסית את העם כנגד מלכו. הנאום מטיף לכניעה שתוביל לחיים בתנאים טובים יותר. רבשקה נושא את נאומו בשפה ה"יהודית", מה שהוביל להשערה שרבשקה היה ישראלי במוצאו והוא או אבותיו הוגלו משומרון לאשור.

טיעוני של רבשקה:

ערעור הביטחון במצרים

האמצעים הרטוריים שבהם משתמש רבשקה לערעור ביטחון השומעים:

א. שימוש בשמו הפרטי של חזקיהו ללא ציון תוארו "מלך" - הדגשת אי-השוויון ביחסי הכוחות בינו לבין סנחריב.

ב. שאלות רטוריות הנאמרות בלעג ארסי - הדגשת חולשתו של חזקיהו ולגלוג לחזקיהו שסבר שעידוד העם בנאומי מרד יכול להוות תחליף לגבורה הדרושה במלחמה.

ג. שימוש במטאפורה (משל) המתארת את ההיסמכות על עזרת מצרים כהיסמכות על "משענת קנה רצוץ" (רמז לתבוסתה של מצרים מידי צבאותיו) והמנסה להישען עליו נפגע (רמז לכך שברית ההגנה עם מצרים רק הזיקה ליהודה).

ערעור הביטחון בעזרת ה'

- א. רבשקה מציין שהסרת הבמות היא פעולה שפוגעת ביוקרתו של ה' ולפיכך לעם אין סיבה לבטוח בעזרתו. לדעתו מה שעשה חזקיהו לבמות ה' היה מתוך מטרה פוליטית בלבד - לפאר את מעמדה של ירושלים.
- ב. רבשקה מסביר שהמצור הוא רצון ה' אלוהי ישראל ולכן אין טעם בהתנגדות. בטיעונים אלה פוגע רבשקה בשתי נקודות רגישות מאוד ביהודה.

- א. פעולת ריכוז הפולחן ככל הנראה עוררה התנגדות בקרב תושבי יהודה והדבר מחזק את התנגדותם.
- ב. משפט מחץ: הטענה שה' שלחו תואמת את נבואתם של נביאי התקופה (ישעיהו) שטענו שה' יעניש את עמו על חטאיו באמצעות אשור. הדברים כאן לכאורה מתגשמים לנגד עיניהם.

ערעור הביטחון בכוח הצבאי

רבשקה מתגרה ביכולות הצבאיות של יהודה. הוא אומר שגם אם אשור תיתן ליהודה 2000 סוסים, צבא יהודה לא יוכל לספק 2000 פרשים מאומנים שירכבו עליהם. סביר להניח שצבאו של חזקיהו התבסס על חיל רגלי ולא על חיל רכב בשל תנאי השטח של יהודה. בנוסף, שואל רבשקה שאלה רטורית - אינך מסוגל להילחם בי, שר פשוט של מלך אשור, אז איך תוכל להילחם נגד המלך הגדול!?

תגובת שליחי חזקיהו ותגובתו של רבשקה לדבריהם

שליחיו של חזקיהו מבקשים מרבשקה שלא ידבר "יהודית" אלא שידבר ארמית (שכנראה הייתה השפה הדיפלומטית הבינלאומית באותה התקופה) וזאת בכדי למנוע תופעה של מרידה של העם בחזקיהו. רבשקה פועל בניגוד מוחלט לבקשתם גם כעת וגם בנאומו השני. רבשקה לא באמת בא לשם משא ומתן עם שליחי חזקיהו, אלא כדי לשכנע את העם הנצור שחזקיהו מוליך אותם שולל ומובילים לקראת אסון גדול.

רבשקה משיב בלעג לבקשתם הפתטית של שליחי חזקיהו. הוא טוען כי הוא בכלל לא מדבר אליהם אל אותם "... האנשים היושבים על החומה לאכול את חריהם (צואתם - קרי) ולשתות שיניהם (מימי רגליהם - קרי)". תיאור קשה זה של מחסור נועד להפגין את "אהדתו" והזדהותו של רבשקה עם העם הסובל במצור ובכך להסיתם למרוד בחזקיהו.

נאום רבשקה השני

מכאן ואילך פונה רבשקה בקול גדול (ובעברית) ישירות לאנשי ירושלים ומנסה לערער את ביטחונם במלכם ולהמרידם כנגדו. הוא מסביר את פנייתו לעם בכך שחזקיהו והשרים מבטיחים לעם הבטחות שווא ואילו האשורים רואים ומבינים את מצוקת העם.

בדבריו לא משתמש ברבשקה בפועל "להיכנע", אלא אומר "צאו אליי" - רבשקה מנסה לשוות לכניעה המשפילה אופי של ברית וברכה שכתוצאה ממנה יסירו את המצור על ירושלים והעם יחזור לחייו הטובים עד שיגיע מלך אשור וייקח אותם לארץ טובה הרבה יותר - אדמה פורייה ושפע מזון.

שאלות:

16) כיצד ערער רבשקה את ביטחון ממלכת יהודה בממלכת מצרים?

ב) כיצד ערער רבשקה א ביטחון ממלכת יהודה בה'?

ג) כיצד ערער רבשקה את ביטחון ממלכת יהודה בכוחם הצבאי?

17) מה בקשו השומרים מרבשקה לאחר הנאום הראשון ומדוע? ומדוע הוא סירב?

18) פרט את טענות שמעלה רבשקה בנאום השני?

תגובת המלך חזקיהו לנאום רבשקה

מלכים ב' פרק י"ט

לנוכח דברי רב שקה, המלך חזקיהו מתפלל בבית המקדש לה' וגם שולח משלחת מכובדים לישעיהו הנביא על מנת שיתפלל גם הוא בעד העיר. הנביא ישעיהו מרגיע את המלך חזקיהו בדבר נבואה האומר שמלך אשור ישוב לארצו עקב שמועה שישמע ושם יירצח.

באותו לילה היה נס. מלאך ה' הכה במחנה אשור הצר על ירושלים ו-185 אלף מלוחמיו נהרגו. מלך אשור שב לארצו ובזמן שהתפלל לאלוהיו נרצח על ידי בנו, כדבר ה' בידי ישעיהו הנביא (מלכים ב', י"ט, פס' 37). סנחריב נרצח ע"י בניו ע"פ המקורות האשוריים כ-20 שנה לאחר מסעו ליהודה אך בתנ"ך נוצר הרושם שהאירועים היו בסמיכות, כאילו הוא נרצח מיד עם שובו ממסעו ליהודה, במטרה להראות שנבואת ישעיהו נתקיימה ושהוא נענש ע"י ה'.

למרות שירושלים ניצלה מהמצור של סנחריב ניתן לטעון שמדיניות חזקיהו נכשלה. בעקבות מרידתו באשור חרבה הארץ כולה וירושלים הייתה נתונה במצור קשה. מספר תושבי הארץ הוגלו לאשור. אולם מצד אחר בגלל שירושלים הייתה עיר הבירה היחידה שניצלה ממפלה באזור ויהודה לא נהפכה למחוז אשורי, באותה תקופה צמחה האמונה לפיה ירושלים היא עיר הקודש הנצחית אשר ה' אלוהים מגן עליה ואשר לעולם היא לא תיפול, דבר שאכן יקרה בידי צבא בבל בשנת 586 לפני הספירה, עם חורבן בית המקדש הראשון.

שאלות:

19) א) מה הייתה תשובת הנביא ישעיהו למלך חזקיהו ?

ב) כיצד התקיימו דברי הנביא ?

20) א) כמה שנים עברו בין מסעו של המלך סנחריב ליהודה לבין הרצחו?

ב) מדוע בתנ"ך ישנה סמיכות אירועים בין חזרת המלך סנחריב לארצו לבין

הירצחו?

21) חשוב, האם הצלת יהודה בדרך נס בימי חזקיהו, גרמה לנפילת בשנת 586

לפני הספירה?

22) צפה בסרטון וענה על השאלות:

א) מי חפר את נקבת השילוח

ב) מתי נחפרה נקבת השילוח?

ג) מדוע נחפרה נקבת השילוח?

ד) מה כתוב בכתובת השילוח?

23) צפה בסרטון וענה על השאלות

א) מדוע הוסיף המלך חזקיהו תוספות לחומות ירושלים?

ב) מדוע מפרק חזקיהו מלך יהודה בתים בירושלים ?

ומה היה יחסו של הנביא ישעיהו לפעולה זאת?

המלך מנשה

קרא את הקטע וענה על השאלות.

על-פי המתואר בספר מלכים ב' פרק כ"א, המלך מנשה היה המלך החוטא ביותר בכל תולדות עם ישראל, אבל למרות זאת, מלך יותר מכל מלך אחר בהיסטוריה היהודית: 55 שנים!

פס' א'-ט' – המלך מנשה עולה למלוכה בגיל 12, מה שגרם לו כנראה להיות מושפע משרי הארמון. למרות שהמלך חזקיהו, אביו, עשה רבות לסילוק העבודה הזרה, הדבר לא השפיע על המלך מנשה. התנ"ך הולך ומתאר את חטאיו הדתיים של המלך מנשה. הוא הכניס ליהודה את הפולחן האשורי, שכלל עבודה לצבא השמיים (ראה ירמיהו, פרק ז' פס' יט'). כאחאב בשעתו הוא מכניס את פולחן הבעל והאשרה, והגרוע מכל, הוא עושה זאת בחצרות המקדש ואפילו במקדש עצמו. עוד מואשם המלך מנשה בכישוף, העברת בנו באש ושאר חטאים, בניגוד גמור לחוקי התורה, במיוחד בספר דברים.

חז"ל במסכת ברכות (י ע"א) מדובבים דו-שיח בין ישעיהו הנביא לחזקיהו המלך. הנביא מגיע למלך ומבשר לו שהוא עומד למות ולהכרת הן מהעולם הזה והן מהעולם הבא וזאת בשל העובדה שהוא לא עסק בפריה ורביה, דהיינו שאין לו ילדים.

בתגובה עונה חזקיהו שהסיבה שהוא לא רצה ילדים היא משום שהוא ראה ברוח קדשו שעתיד לצאת ממנו ילדים שיסטו מדרכה של תורה.

על מילים אלו מוכיח ישעיהו את חזקיהו ואומר לו: "בהדי כבשי דרחמנא למה לך. "כלומר, אל תתעסק בחשבוננו של מקום. בשר ודם אמור לעסוק במה שנגד עיניו וכיון שמצווה עליך לעסוק בפריה ורביה מוטלת עליך החובה להביא ילדים לעולם. ובאשר לעתיד הילדים שהשגת ברוח קדשך עליך להניח בצד ולהשאיר את החשבונות לריבונו של עולם.

24) א. לפי המסופר בגמרא במסכת ברכות מדוע המלך חזקיהו לא רצה להביא ילדים לעולם?

ב. מה אמר הנביא ישעיהו למלך חזקיהו?

ג. כיצד התנהג המלך מנשה, לפי המתואר בפסוק א'-ט'?

פס' י'-יח' – מצוין שבגלל חטאי מנשה יבוא חורבן על ירושלים. העיר תחרב כשם שחרבה שומרון בימי אחאב. וירושלים תמחה מעל פני האדמה כשם שהאוכל מנגב את צלחתו משארית הארוחה. ה' ייטוש את תושבי יהודה, "שארית נחלתי" שנותרו לפליטה בארץ לאחר הגליית עשרת השבטים, וייתן אותם ביד אויביהם.

25) א. האם לדעתך צדק המלך חזקיהו כאשר לא רצה להביא ילדים לעולם?

ב. למה גרמו חטאי המלך מנשה?

ג. למה מדמה הנביא את חורבן ירושלים?

פס' יט' - חטא נוסף של המלך מנשה - "וגם דם נקי שפך מנשה הרבה מאד..". הכתוב לא מביא עובדות ממשיות להאשמה זו. הכוונה אולי לכך שלא רק המצב הדתי היה בכי רע, אלא גם מבחינה מוסרית נעשו בעיר עוולות רבים. התלמוד הבבלי מספר בהקשר לנאמר בפס' טו' כי המלך מנשה רצח את הנביא ישעיהו.

26) א. הסבר:

" וגם דם נקי שפך מנשה הרבה מאד..". הכתוב לא מביא עובדות ממשיות להאשמה זו"

ב. לפי הגמרא את מי רצח המלך מנשה?

פס' יט-כו' – עוסק באמון בנו של מנשה. הוא מולך שנתיים ונרצח בביתו. "עם הארץ" ממית את הרוצחים של אמון, וממליך את יאשיהו בנו תחתיו.

27) א. מי מלך אחרי המלך מנשה?

ב. מה קרה למלך אמון בנו של המלך מנשה?

ג. מי מלך אחרי המלך אמון?

דברי הימים ב', ל"ג

סיפורו של המלך מנשה חוזר בדברי הימים ב', ל"ג. חטאיו הדתיים, המתוארים במלכים ב', כ"א א'-ט' מתוארים כמעט ללא שינוי גם כאן. אבל החל מפסוק י' אנו לומדים כי בזמן כלשהו, במהלך מלכותו, חטא מנשה כנגד מלך אשור. הוא נלקח בשבי ונאסר בבבל, על-פי המסופר במקור זה, בזמן שהותו של המלך מנשה בכלא הוא חוזר בתשובה שלמה ומתפלל ל-ה'. ה' נעתר לתפילותיו ומחזיר אותו לירושלים. המלך מנשה זוכה להארה "וידע מנשה כי ה' הוא האלוהים" (פס' יג'). לאחר שובו מן הכלא מבצר מנשה את ירושלים ומארגן את צבאו בערי יהודה הבצורות. זאת ועוד. הוא מסיר את כל סימני העבודה הזרה שהכניס ליהודה, בונה מזבח ל-ה' ודורש מתושבי יהודה לעבוד אך ורק את ה' אלוהי ישראל.

28) חשוב, האם ניתן למצוא הסבר בספר דברי הימים לסיבה שחורבן בית המקדש נדחה ולא התקיים בימי המלך מנשה?

מלכים ב' פרק כ"ג

מבוא

בשנת 622 לפנה"ס, בשנה ה – 18 למלכות יאשיהו, עשה יאשיהו שיפוצים בבהמ"ק.

במהלך השיפוצים מצא חלקיהו הכהן הגדול ספר תורה (ספר שיכונה בהמשך "ספר הברית") שאבד או נגנז, כנראה בימי מנשה. כשקרא יאשיהו את הכתוב בספר התורה, הוא הבין עד כמה הוא ותושבי יהודה חיים בחטא עצום ואינם מקיימים את הנדרש על פי הספר. כיוון שכך הוא חש מפני הפורענות העתידה לבוא על עמו. לכן, הוא שיגר משלחת אל חולדה הנביאה, כדי שתבקש רחמים מה' על העם. חולדה ניבאה לעם אשר לא קיים את דברי ספר התורה – פורענות. בעקבות הכתוב בספר, מבצע יאשיהו כריתת ברית בין העם לה', ופותח בטיהור ירושלים ויהודה מעבודה זרה.

בפרק המקביל לפרק זה, בדברי הימים ב', ל"ד, סדר האירועים שונה. שם, קודם מתחיל יאשיהו בטיהור הארץ מעבודה זרה, ורק אח"כ נמצא ספר התורה בבהמ"ק.

29) א) במה שונה התנהגות המלך יאשיהו מהתנהגות המלך מנשה?

ב) יאשיהו מבקש מחולדה שתבקש רחמים מה', מה הייתה תגובת הנביאה?

ג) מה ההבדל בין תיאור השתלשלות הדברים בין ספר מלכים לספר דברי הימים?

ד) כיצד ניתן להסביר הבדל זה? (שאל מחשבה)

הרפורמות של יאשיהו

במצוות המלך יאשיהו, התאספו נציגי העם בחצר בהמ"ק, שם הקריא המלך באוזני העם את הכתוב בספר הברית אשר נמצא במהלך השיפוצים.

המלך השמיע לעם את החוקים והמצוות כשמטרתו היא, לחדש את הברית בין ה' ובין העם, ברית שנתרופפה כיוון שהעם לא קיים את החוקים והמצוות כנדרש.

הברית מתחדשת כשהעם מתחייב לקיים את הכתוב בספר הברית. עתה, ניגש יאשיהו לבצע תיקונים דתיים אשר מטרתם היא:

א) חיסול עבודת האלילים ביהודה.

ב) טיהור בית המקדש.

ג) ריכוז הפולחן בירושלים.

פעולות אלה שמבצע יאשיהו מכונות "הרפורמות של יאשיהו".

* תחילה מצווה המלך להוציא מהיכל ה' את כל הכלים שנועדו לעבודת הבעל, האשרה, וצבא השמים, לשרפם מחוץ לירושלים (הוא הרי מטהר את ירושלים ולא רוצה שהיא תטמא באפרם) ולזרוק את אפרם על בית-אל. מדוע דווקא על בית-אל? כדי להדגיש את היותה טמאה בגלל חטאי ירבעם בן נבט אשר בנה שם מרכז דתי ובו הוא שם את אחד מעגלי הזהב.

* הוא משבית את הכמרים כוהני האלילים.

* הוציא מבית המקדש את פסל האשרה אשר מנשה שם, שרף אותו בנחל קדרון, ואת חלקי המתכת של הפסל, טחן לעפר ופיזר על קבר "בני העם". מי הם "בני העם"? אלו הם אנשים שבהיותם בחיים היו עובדי אלילים, יש הסבורים כי מדובר בכת של עובדי אשרה.

* את הכוהנים שכיהנו בבמות שבערי יהודה, מהבמה הדרומית שבבאר שבע, ועד הבמה הצפונית שבגבע, העביר יאשיהו לירושלים ואת הבמות עצמן טימא. לכוהנים הוא לא נותן לשרת בקודש, אך הוא דואג לכלכלתם. באמצעות ביטול הבמות מרכז יאשיהו את הפולחן בבהמ"ק בלבד.

* יאשיהו טימא את התופת אשר בגיא בן הינום, מקום שם הקריבו ילדים לאל מולך.

* הוא ביער את פולחן השמש – ניתץ את המזבחות שנועדו לפולחן השמש, שרף את המרכבות ששימשו את עובדי השמש לתהלוכות ואת הסוסים העביר לאורות שמחוץ לעיר.

* הוא טימא את הבמות אשר מימין להר המשחית. במות אלה נהרסו כבר מזמן לפיכך אין צורך לנתץ אותן אלא מספיק לטמא אותן. את המצבות שהיו במקום הוא השמיד וטימא את מקומן ע"י כך שהוא השליך שם "עצמות אדם", אלו עצמות של אנשים שבחייהם היו עובדי אלילים.

* יאשיהו ניתץ את המקדש והמזבח שבבית-אל שבנה ירבעם בן נבט, אך קודם לכן הוא שרף על המזבח עצמות שהוציא מהקברים, וזה בעצם מימוש נבואה שנאמרה 300 שנה קודם ע"י נביא ה' (מלכים א', י"ג, א-ב).

30) הרפורמות של יאשיהו התקיימו במקומות שונים , ציין אלו רפורמות נעשו בכל מקום.

- א. בית- המקדש.
- ב. ערי יהודה
- ג. בית-אל
- ד. גיא בן הינום
- ה. הר המשחית

31) מה ניתן ללמוד מריבוי פעולות הרפורמה , על המצב הרוחני של עם ישראל?

32) מי לדעתך גרם למצב רוחני זה? נמק.

חגיגת הפסח בירושלים

לאחר טיהור הארץ מעבודה זרה וכריתת הברית, מזמין יאשיהו את כל בני ישראל לחגוג את חג הפסח בירושלים כדי לקיים את הנאמר בספר הברית. העם נענה להזמנה וחגג את הפסח ברב פאר והדר שלא נחגג כמוהו מאז ימי השופטים.

מטרתו של יאשיהו בחגיגה ההמונית היא לאחד את העם סביב בהמ"ק וסביב בית המלוכה. מטרות נוספות היו:
1) לחגוג את הפסח כמצווה בספר הברית.
2) להפגין עצמאות מדינית ושחרור מעול אשור, שהייתה בתהליך של ירידה ושקיעה.

תיאור חגיגת הפסח בפרקנו הוא כללי בעוד שבדבה"י הכתוב מתאר באריכות את ארגון החגיגה ע"י המלך, הכוהנים והלויים, וכן יש פירוט של מספר הבהמות הרב שהמלך ושריו תרמו לחגיגה.

33) א) מה הייתה מטרתו של המלך יאשיהו בחגיגה ההמונית של חג הפסח?
ב) מה ההבדל בין תיאור חגיגת הפסח בספר מלכים לבין התיאור בספר דברי הימים?

ביעור העבודה הזרה בה עסקו היחידים

לאחר שיאשיהו סיים לטהר את יהודה וירושלים, במקדשים ובבמות, שם נעשתה העבודה הזרה בפומבי, עובר יאשיהו לטהר את העבודה הזרה בה עסקו היחידים. הוא מטהר את האובות (העלאת רוח המת כדי שידבר על העתיד) והידעונים (מכשפים למיניהם המנסים לגלות עתידות ולבצע מעשי כשפים) והתרפים (פסילים בצורת בני אדם) והגילולים.

לאחר שהתנ"ך מסיים לתאר את כל פעולותיו של יאשיהו, הוא מדגיש כי על אף העובדה שלא היה מלך כמוהו ששב אל ה' בכל לבבו ובכל נפשו, בכ"ז ה' עדיין כועס על חטאי מנשה ומתכוון להחריב את ירושלים ולהגלות את תושבי יהודה מארצם בגלל חטאי מנשה.

34) א) מי היו האובות?

ב) מי היו הידעונים?

ג) מה הם התרפים?

ד) מדוע למרות מעשי המלך יאשיהו, ה' מעניש את בני ישראל ומתכוון להחריב את בית המקדש?

מות יאשיהו במגידו

בשנת 609 לפנה"ס, חבר פרעה נכה מלך מצרים, למלך אשור (אשר כאמור הייתה בתהליך של שקיעה), כדי להילחם יחדיו נגד בבל אשר נמצאה בתהליך של עליה. יאשיהו אשר חשש מחיבור הכוחות בין מצרים לאשור, חיבור אשר יכול להוביל אותם לניצחון, ולגרום לשעבודו למצרים, יצא לחסום את פרעה נכה אשר נאלץ לעבור דרך יהודה כדי לחבור לאשור. במגידו התנהל קרב בין יאשיהו לפרעה ובקרב זה מת יאשיהו.

35) א) איזו מעצמה הייתה בירידה? ואיזו מעצמה הייתה בעלייה?

ב) מדוע המלך יאשיהו יצא למלחמה נגד מצרים?

ג) מדוע עבר פרעה נכה מלך מצרים דרך ממלכת יהודה?

עפ"י המקבילה בדבה"י, מתנהל דו-שיח בין פרעה נכה לבין יאשיהו לפיו אומר פרעה ליאשיהו כי לא נגדו הוא יוצא להילחם וכי אלוהים אמר לו לצאת להילחם ולפיכך אל לו ליאשיהו לעכב את פרעה ולהמרות את פי ה'.

יאשיהו מתעלם מדברי פרעה ובכ"ז יוצא להילחם נגדו, נפצע בקרב, ומת בירושלים.

סיבת השינוי בדבה"י היא - להתאים את האירועים להשקפת דבה"י הדוגל בגמול אישי.

לדבה"י קשה עם העובדה שמלך צדיק כמו יאשיהו הובס ומת בקרב, ובאמצעות הוספת הדו-שיח עם פרעה מוסבר מותו של יאשיהו הצדיק בכך שלא שמע לדברי האזהרה של ה' מפיו של פרעה, ומכאן שמותו הוא עונש על שחטא. באשר לשינוי לפיו יאשיהו נפצע בקרב אך מת בירושלים ולא במגידו, הסיבה לכך היא, ניסיון של מחבר דבה"י להתאים ולו גם באופן חלקי את תיאור מות יאשיהו לנבואת חולדה שאמרה שיאשיהו ימות בשלום, לפיכך גרס שיאשיהו מת בירושלים ולא בשדה הקרב.

36) א) מה המידע החדש שנוסף לנו בדברי הימים? (2 דברים)
ב) מה הסיבה לשינוי בתיאור מותו של המלך יאשיהו בספר דברי הימים?

השוואה בין מלכים ב' פרק כ"ג ובין דבה"י ב' פרקים ל"ד, ל"ה.

<p align="center">הרפורמה – דבה"י ב' ל"ד</p> <p>1. הרפורמה מתוארת בקצרה ולא באריכות.</p> <p>2. יאשיהו החל ברפורמה בשנה ה-12 למלכותו ולאחר מכן בשנה ה-18 למלכותו נעשה שיפוץ בבהמ"ק ואז נמצא ספר התורה ובעקבות קריאת תוכנו כרת יאשיהו ברית בין העם ובין ה'.</p> <p>3. הסיבה לרפורמה היא נאמנותו של יאשיהו לה' עוד בנערותו והיא החלה עוד לפני מציאת ספר התורה.</p>	<p align="center">הרפורמה – מלכים ב' כ"ג</p> <p>1. הרפורמה מתוארת באריכות ובפירוט.</p> <p>2. הרפורמה הפולחנית החלה <u>לאחר</u> כריתת הברית והיא נובעת מקריאת תוכנו של הספר שנמצא בעת שיפוץ בהמ"ק בשנה ה-18 למלכות יאשיהו.</p> <p>3. הסיבה לרפורמה נעוצה בתוכנו של ספר הברית שנמצא, כלומר-מציאת הספר קדמה לרפורמה.</p>
<p align="center">חגיגת הפסח – דבה"י ב' ל"ה, א'יט'</p> <p>חגיגת הפסח מתוארת באריכות, ארגון החגיגה ע"י המלך, הכהנים והלויים, וכן מפורט מספר הבהמות הרב שהמלך ושריו תרמו לחגיגת הפסח ההמונית בירושלים.</p>	<p align="center">חגיגת הפסח – מלכים ב' כ"ג, כא'-כג'</p> <p>לא נזכרים פירטי האירוע אלא נאמר בצורה כללית כי חג הפסח נחגג בירושלים ברוב עם.</p>
<p align="center">מות יאשיהו – דבה"י ב' ל"ה, כ"כד'</p> <p>1. פרעה נכה ניסה לשדל את יאשיהו בדברי שידול מאלוהים לבל ילחם נגדו.</p> <p><u>סיבת השינוי:</u> גמול אישי – אין פורענות בלא חטא. יאשיהו נענש משום שחטא. חטאו – שלא שמע לדברי האזהרה של פרעה שהיו דברי ה' ורצונו.</p> <p>2. יאשיהו נפצע אנושות במגידו, אך מת בירושלים.</p> <p><u>סיבת השינוי:</u> מחבר ספר דבה"י רצה להתאים, ולו גם באופן חלקי את ההתרחשות על מות יאשיהו לנבואת חולדה שניבאה כי יאשיהו ימות <u>בשלום</u> (מלכים ב' כ"ב 20, ודבה"י ב' ל"ד 28), לפיכך גרס כי יאשיהו מת בירושלים ולא בשדה הקרב במגידו.</p>	<p align="center">מות יאשיהו – מלכים ב' כ"ג, כט'-ל'</p> <p>1. לא מוזכר שפרעה נכה ניסה לשכנע את יאשיהו לא להילחם נגדו.</p> <p>2. יאשיהו מת בקרב במגידו.</p>

37) א. ציין 4 הבדלים בין ספר מלכים לבין ספר דברי הימים בתיאור חייו ופועליו של המלך יאשיהו

ב. חשוב, מדוע בתנ"ך ישנם הבדלים בין התיאורים של אותה התקופה?

יהואחז ויהויקים בני יאשיהו

לאחר מות יאשיהו, "עם הארץ" (בעלי מעמד כלכלי גבוה ובעלי זכויות בהמלכת מלך בשעת חרום), המליכו את יהואחז תחת אביו. הבעיה היא שלא יהואחז היה אמור למלוך אלא אחיו הגדול ממנו בשנתיים – אליקים (שאח"כ שמו שונה ליהויקים). מדוע אם כן, עם הארץ המליך את יהואחז ולא את אליקים? הסיבה הייתה שיהואחז, בדומה לאביו יאשיהו, נקט במדיניות אנטי-מצרית (המצרים הרגו את אביו) והתנגד בכל מחיר לשאיפת מצרים להשתלט על ארץ ישראל. לעומת זאת, יהויקים היה פרו-מצרי ולפיכך עם הארץ מאס בו ולא רצה להמליך אותו.

לאחר 3 חודשים, משסיים פרעה את מלחמתו נגד בבל (ללא הכרעה), הוא ראה עצמו שליט על ארץ ישראל (לאור ניצחונו בקרב במגידו) לפיכך הוא הגלה את יהואחז למצרים (שם הוא מת), הטיל קנס על ארץ יהודה, המליך את אליקים ושינה את שמו ליהויקים.

פרעה הטיל קנס על יהודה, כתגובה לכך שעם הארץ המליך את יהואחז במקום את אליקים בגלל שאליקים היה פרו-מצרי התפרשה בעיני פרעה כפעולה עוינת המכוונת נגדו ולפיכך הקנס היה בבחינת עונש על צעד זה.

גם אליקים עצמו היה מעוניין להעניש את העם על כך שלא המליכו אותו, ולפיכך את הכסף לקנס הוא גובה מהעם עצמו ולא מארגן את הכסף מכספי ציבור כפי שעשה בזמנו חזקיהו מלך יהודה אשר שילם קנס למלך אשור מאוצרות בי המקדש ומאוצרות ארמון המלוכה. פרעה שינה את שמו של אליקים ליהויקים, על מנת להראות את ריבונותו (עליונותו) של משנה השם (פרעה) על המלך הכנוע וכפוף לו.

38) א. מי הם "עם הארץ"?

ב. מדוע עם הארץ המליכו את יהואחז תחת אביו?

ג. מדוע מלך מצרים המליך את אליקים במקום יהואחז? ומדוע הוא שינה את שמו ליהויקים?

ד. מדוע מלך מצרים הטיל מס על ארץ יהודה? ומדוע המלך יהויקים גבה את הכסף של המס ישירות מהעם ולא מאוצרות הארמון?

ספרים מלכים פרק כ"ד עוסק בשלטונם של שלשה מלכי יהודה: יהויקים, יהויכין וצדקיהו.

החלק הראשון - של הפרק עוסק בשלטון המלך יהויקים (אליקים) - פרעה שינה את שמו בכדי להראות שיש לו כוח) בן יאשיהו (פס' א' ז').

בשנת 609 לפנה"ס מינה פרעה נכה מלך מצרים את יהויקים למלך במקום אחיו יהואחז בשל נטיותיו הפרו-מצריות של יהויקים.

בשנה הרביעית למלכותו, כתב ברוך בן נריה בשם ירמיהו את מגילת איכה (למעט פרק ג'), והקריאה לפני המלך. כשהגיע לפסוק (א,ה): "היו צריה לראש" קרע יהויקים את המגילה בתער והשליכה לאש. ברוך נצטווה לכתבה מחדש, כולל את פרק ג', ולהזהיר את מלך כי נבלתו (גופתו) תהיה מושלכת, אך יהויקים לא שעה לאזהרותיו. בשנת 604 לפנה"ס כבש נבוכדנאצר מלך בבל את יהודה מידי מצרים ויהויקים הפך מלך משועבד למלך בבל למשך שלש שנים.

בשנת 601 לפנה"ס הביס צבא מצרים את צבא בבל, ויהויקים ניצל את ההזדמנות ומרד במשך שלש שנים בבבל.

לאחר שלוש שנים בשנת 598 לפנה"ס עלה שוב נבוכדנאצר וכבשו. המדרש (ויקרא רבה יט ו): מספר כי הסנהדרין אסרוהו את יהויקים בנחושתיים (אזיקים) על מנת להסגירו לנבוכדנאצר, ומרוב שהיה מפונק מת בידיהם. נבוכדנאצר לקח את גופתו וציווה לגרור אותה בכל ערי יהודה ולהשליך את נבלתו בשדה. לאחר מותו המליך נבוכדנאצר את בנו, יהויכין (יכניה).

39) סכם מה המאורע שקרה בכל שנה.

609 לפני הספירה, 604 לפני הספירה, 601 לפני הספירה, 598 לפני הספירה.

40) א. מה היה שמו המקורי של המלך יהויקים?

ב. מי שנה את שמו?

ג. מדוע שונה שמו של המלך יהויקים?

41) מדוע יהואחז היה צריך להיבחר למלך, ולמה בסוף הוא לא נבחר?

42) מדוע מרד המלך יהויקים בבבל?

43) מה עלה בגורלו של המלך יהויקים? ומי מלך אחריו?

44) האם התקיימה נבואת הנביא אשר תיארה את גורלו של המלך יהויקים? הוכח את דבריך מהכתוב.

החלק השני - בפרק כ"ד

עוסקת במלכות יהויכין אשר נמשכה רק שלשה חדשים. לאחר שלשה חדשים כנע יהויכין למצור ופתח את שערי ירושלים בפני מלך בבל. מלך בבל כבש את העיר אך לא החריבה. נבוכדנאצר היגלה לבבל את המלך יהויכין, בני משפחתו ונכבדי העיר.

45) קרא את הקטע הבא מתוך מאמר של פרופ' יעקב קליין וענה על השאלות

גלות יהויכין על רקע המקורות הבבליים

מחבר: פרופ' יעקב קליין

גורלו הטראגי של יהויכין, המלך הצעיר שמלך בירושלים כשלושה חודשים בלבד הוגלה עם אמו ובני משפחתו לבבל ונאלץ לבלות את שארית ימיו בשבי מהווה דוגמה קלאסית לפתגם הציני "אבות אכלו בסר ושני בנים תקהינה" אביו, יהויקים, שהיה משועבד לנבוכדנאצר מלך בבל במשך שלוש שנים, מרד בבבלים מתוך תקוות שוא, שהמצרים יתמכו תמיכה צבאית בשאיפותיו לעצמאות יהויקים מת בשנת 598 לפה"ס, בנסיבות לא ברורות, ויהויכין בן השמונה עשרה ירש מאביו ממלכה מתפוררת ומפולגת בין מחנה פרו-בבלי (שעמו נמנה גם ירמיהו) ובין מחנה פרו-מצרי, ממלכה שהיתה נתונה בעיצומו של מרד בממלכת בבל האדירה. ייתכן שבעת עלותו על כס המלוכה כבר צרו הבבלים על ירושלים.

א. הסבר כיצד לדעת פרופ' יעקב קליין בא לידי ביטוי הפתגם " אבות אכלו בוסר ושני בנים תקהינה" אצל המלך יהויכין.

ב. באיזו מעצמה תמך הנביא ירמיהו? צטט את המשפט שמוכיח את תשובתך.

על פי הנביא ירמיהו מספר הגולים בגלות יהויכין הגיע ל- 10,000 נפש ועוד שלושת אלפים ראשי משפחות, ובסך הכל כ-40,000 נפש. הגולים היו מבית המלוכה, השרים, הסריסים, שהייתה להם זיקה למצרים, החיילים ומצביאייהם, גיבורי החיל, החרש והמסגר שהיו יכולים להכין כלי נשק. מבין הגולים היה הכהן הנביאי חזקאל בן בוזי.

כניעתו של יהויכין בפני המלך הבבלי מנעה את חורבן העיר ירושלים ובית המקדש, ואשר על כן, העם הוקירו, כיבד אותו והעניק לו את כינוי החיבה יכניהו (=כניהו). הוא ישב בכלא הבבלי 35 שנה עד שאויל מרודאך בנו ויורשו של נבוכדנאצר, שחררו מאיסוריו ושלח אותו לחופשי.

46 (א) כמה אנשים הוגלו בגלות יהויכין ?

(ב) מי היו הגולים?

(ג) מדוע הוגלו החרש והמסגר?

(ד) מדוע לדעתך הוגלו רק חלק מהעם?

(ה) מה עלה בגורלו של המלך יהויכין בבבל?

החלק השלישי בפרק כ"ד

מסופר שבמקום המלך הגולה מינה מלך בבל את צדקיה, 597 לפנה"ס לאחר גלות יהויכין נשארו ביהודה רק פשוטי העם. מלך בבל ממליך את בנו של יאשיהו מתניה וכדי להוכיח את אדנותו עליו הוא משנה את שמו לצדקיהו, דבר שהיה מקובל. בתחילת שלטונו צדקיהו נאמן למלך בבל אולם בשנת 593 לפנה"ס הוא ניסה למרוד - מרד שלא יצא לפועל. בשנת 590 לפנה"ס כרת צדקיהו ברית עם מצרים נגד בבל ושנתיים מאוחר יותר 588 לפנה"ס הוא מורד בנבוכדנאצר שעולה על העיר, מחריב את בית המקדש ומגלה את תושביה לבבל בשנת 586 לפנה"ס.

לסכום:

הסיבה הישירה לחורבן היא הסתמכות על "משענת קנה רצוץ" (כלשון רבשקה) והצטרפות לקואליציה בהובלת מצרים כנגד האימפריה הבבלית, שהייתה אז בשיא כוחה הצבאי והמדיני. המקרא וחז"ל זקפו את חורבן בית המקדש הראשון לדחיית המלצות ירמיהו להיכנע לבבלים, אך גם לחטאיו של עם ישראל ולריקבון מוסרי. המקרא מתאר שהכהנים וחכמי העם עבדו עבודה זרה בבית המקדש עצמו (ספר יחזקאל, פרק ח'). על פי חז"ל חרב בית המקדש הראשון בעיקר בשל שלוש עבירות חמורות שהיו בעם: עבודה זרה, גילוי עריות ושפיכות דמים.

47) א) מדוע שינה מלך בבל את שמו של מתניה לצדקיהו?
ב) מה הייתה הסיבה הישירה לחורבן בית המקדש הראשון?
ג) לדעת חכמים מה הסיבה לחורבן בית המקדש הראשון?
ד) האם היה ניתן למנוע את חורבן בית המקדש הראשון בתשובתך התייחס לסיבה הישירה ולסיבות שמנו חז"ל לחורבן.

48) צפה בסרטון וענה על השאלות
א) מה היה המצב בירושלים בזמן המצור?
ב) מה עלה בגורלו של המלך צדקיהו?
ג) תאר את הקרב שהתרחש בחומה הצפונית בעת פריצת חומות העיר.
ד) כמה זמן עבר מפריצת החומה עד שריפת בי המקדש?
ה) לפי ספר מלכים, באיזה תאריך נשרף בית המקדש? ומי שרף אותו?